

Dorota Szmidt

Wpływ doskonalenia się nauczycieli
na wzmacnianie inicjatywności
i kreatywności dzieci w przedszkolu
oraz szkole podstawowej

Tekst: **Dorota Szmidt**

Nauczycielka, doradca metodyczny, autorka programów i materiałów szkoleniowych dla nauczycieli, współautorka publikacji w ramach współpracy z Ośrodkiem Rozwoju Edukacji, wieloletnia redaktorka biuletynu promującego m.in. przedsięwzięcia ośrodków doskonalenia, szkół, przedszkoli i nauczycieli; realizatorka projektów w zakresie systemu wspomagania placówek oświatowych.

Konsultacja merytoryczna:

Katarzyna Leśniewska

Redakcja i korekta:

Małgorzata Skibińska

Projekt okładki:

Barbara Jechalska

Redakcja techniczna i skład:

Małgorzata Skibińska

Warszawa 2018

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji

Creative Commons – Uznanie Autorstwa – Użycie Niekommercyjne (CC-BY-NC)

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Aleje Ujazdowskie 28

00-478 Warszawa

tel. 22 345 37 00

www.ore.edu.pl

Spis treści

Wstęp	4
Wspólna decyzja.....	4
Podobne plany.....	6
Z myślą o nauczycielach, aby wspierać uczniów i rodziców.....	6
Zbliżamy się do pomyślnego finału	8
Podsumowanie.....	9

Wstęp

Proces wspomagania szkół i innych placówek oświatowych może koncentrować się bezpośrednio na zagadnieniach rozwoju kluczowych kompetencji uczniów bądź ściśle na rozwijaniu umiejętności zawodowych nauczycieli. Jeżeli wziąć pod uwagę kształtowanie zdolności działania dzieci, podczas którego uzewnętrznić się ma inicjatywność, kreatywność bądź innowacyjność, należałoby nabrać pewności, że nauczyciele-mentorzy potrafią pokierować takim potencjałem. Można zatem sądzić, iż wszelkie przedsięwzięcia podejmowane w celu wzbogacania ich warsztatu pracy wpłyną korzystnie na nabywanie kompetencji przez uczniów. Także biegłość w planowaniu i zarządzaniu projektami powinna być udziałem nauczycieli, aby mogli wspierać w tym zakresie dzieci. Bardzo ważna tu, jak się wydaje, jest umiejętność pracy w zespole, co zwykle gwarantuje efektywność działań edukacyjnych.

W roku szkolnym 2014/2015 współpracowałam jako SORE z Zespołem Szkolno-Przedszkolnym w Radwanicach w trakcie realizacji projektu „Nowa jakość systemu doskonalenia nauczycieli w powiecie polkowickim”, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach EFS. Organizatorem był Powiatowy Ośrodek Poradnictwa Psychologiczno-Pedagogicznego i Doradztwa Metodycznego w Polkowicach, który w myśl założeń projektowych wspomagał przez dwa lata placówki oświatowe na terenie powiatu, zapewniając m.in. przeprowadzenie cyklu szkoleń zewnętrznych¹. Formy doskonalenia – warsztaty, wykłady, konsultacje indywidualne i grupowe – wiązały się merytorycznie z ofertami opracowanymi przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie².

Wspólna decyzja

Zasady realizacji projektu „Nowa jakość systemu doskonalenia nauczycieli...” umożliwiły niejako autonomiczny wybór oferty ORE, zgodnie z którą miał przebiegać proces wspomagania. Grono pedagogiczne zarówno przedszkola, jak i szkoły podstawowej w Radwanicach – zespolonych placówek o zasadniczo odmiennej specyfice – jednomyślnie wybrało z katalogu temat nr 21: „Współpraca nauczycieli w prowadzeniu procesów edukacyjnych”.

Publiczne Przedszkole w Radwanicach usytuowane jest w miejscowości gminnej. W roku szkolnym 2014/2015 uczęszczało do niego 143 dzieci z obwodu placówki i spoza niego. Warunki bytowe większości wychowanków i ich rodzin można było określić jako dobre i bardzo dobre, niektóre dzieci znajdowały się w trudniejszej sytuacji życiowej.

Przedszkole podejmowało współpracę z rodzicami, instytucjami i organizacjami działającymi na rzecz placówki i środowiska lokalnego. Było organizatorem konkursu o zasięgu powiatowym pod hasłem „Bajki znamy, bo je czytamy” oraz współorganizatorem Międzypowiatowo-

¹ Prezentacja dla szkolnych organizatorów rozwoju edukacji (SORE), „Projekt *Nowa jakość systemu doskonalenia nauczycieli w powiecie polkowickim*”, oprac. Powiatowy Ośrodek Poradnictwa Psychologiczno-Pedagogicznego i Doradztwa Metodycznego w Polkowicach, slajd 1. i 10.

² <https://www.ore.edu.pl/wp-content/plugins/download-attachments/includes/download.php?id=4472> [online, dostęp dn. 20.08.2018 r.].

wego Konkursu Tańca Nowoczesnego i Gminnego Konkursu Recytatorskiego. Każdego roku przedszkole zapraszało policjantów, strażaków, aby uczyć dzieci bezpiecznego poruszania się po drogach i ulicach oraz zasad udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej. Od lat współpracowało również z Publicznym Przedszkolem nr 1 w Przemkowie w zakresie edukacji przyrodniczo-ekologicznej.

Mimo wielu udanych przedsięwzięć nauczyciele zdecydowali się na wybór oferty ORE nr 21 z uwagi na fakt, że:

- młoda kadra pedagogiczna przedszkola powinna poznać i wypracować zasady współpracy w zespole;
- zasadne jest, aby cały zespół czuł się odpowiedzialny za wspólne działania w zakresie realizacji zadań edukacyjnych i wychowawczych, również za ich efekty.

Szkoła Podstawowa im. Mariana Falskiego w Radwanicach w roku szkolnym 2014/2015 liczyła 11 oddziałów, w tym sześć oddziałów klas I–III i pięć w grupie wiekowej klas IV–VI – uczęszczało do niej 215 uczniów. Oprócz pomieszczeń lekcyjnych w szkole funkcjonowały: sala gimnastyczna, salka do zajęć gimnastyki korekcyjnej, sala zabaw, gabinet logopedyczny, gabinet pedagoga szkolnego, biblioteka szkolna i izba regionalna. Do dyspozycji uczniów i nauczycieli były cztery sale multimedialne, w tym dwie pracownie mobilne, nowoczesny sprzęt. Każda sala lekcyjna miała dostęp do internetu szerokopasmowego, radiowęzła. Szkoła mieściła pracownię językową, przyrodniczą, aulę – również wyposażone w sprzęt multimedialny – oraz dwa boiska szkolne (trawiaste i tartanowe).

Grono pedagogiczne tworzyło 22 nauczycieli oraz dyrektor. Szkoła podejmowała współpracę z instytucjami i organizacjami działającymi na jej rzecz oraz środowiska lokalnego. Brała udział w gminnych uroczystościach, była organizatorem, także współorganizatorem, konkursów o zasięgu gminnym lub powiatowym, od wielu lat współpracowała z Towarzystwem Ziemi Głogowskiej oraz Powiatowym Ośrodkiem Poradnictwa Psychologiczno-Pedagogicznego i Doradztwa Metodycznego w Polkowicach.

Za mocne strony radwanickiej szkoły można było uznać:

- prowadzenie działań służących wyrównywaniu szans edukacyjnych;
- realizowanie innowacji oraz licznych własnych programów edukacyjnych;
- bogatą ofertę edukacyjną szkoły wpisującą się w realizację podstawy programowej oraz w rozwój pasji uczniów;
- wyposażenie w nowoczesne pomoce dydaktyczne;
- liczne osiągnięcia, np. nadany przez MEN szkole tytuł „Odkrywcy Talentów”;
- indywidualne wysokie wyniki uczniów w konkursach przedmiotowych i artystycznych;
- prowadzenie edukacji regionalnej.

Uzasadnienie wyboru oferty ORE nr 21 przez szkołę podstawową zostało sformułowane następująco:

1. Kadre pedagogiczną stanowią nauczyciele o różnym stażu i doświadczeniu zawodowym; nie wszyscy odczuwają potrzebę konsultowania podejmowanych działań z koleżanstwem.
2. Zasadne wydaje się, aby nauczyciele w równym stopniu podejmowali wyzwania i współdziałali w realizacji zadań dydaktyczno-wychowawczych.

Podobne plany

Już od września odbywały się warsztaty diagnostyczno-rozwojowe z udziałem SORE oraz zespołów zadaniowych obydwu placówek w Radwanicach. W ich trakcie ustalone zostały wspomniane uzasadnienia wyboru obszaru wymagającego wsparcia, cele główne i szczegółowe, zakładane wskaźniki realizacji rocznego planu wspomagania (RPW), zadania i terminy w ramach harmonogramu realizacji RPW, oczekiwania wobec eksperta zewnętrznego – tematy oraz treść planowanych warsztatów i konsultacji.

Ujednolicono w obu placówkach cel główny działań wspomagających, tj. poznanie i wypracowanie zasad współpracy w zakresie organizacji procesów edukacyjnych. Cele szczegółowe sformułowane w RPW w większości były podobne:

- rozwinięcie niezbędnych kompetencji w zakresie komunikacji interpersonalnej;
- pozyskanie przez nauczycieli wiedzy do wypracowania rozwiązań umożliwiających pełne zaangażowanie w pracę zespołową;
- poszerzenie umiejętności praktycznego stosowania wiedzy oraz metod pracy w zakresie skutecznej organizacji procesów edukacyjnych;
- rozwinięcie przez nauczycieli umiejętności w obszarze zespołowego planowania działań, a także programowania i stosowania bieżącej oceny efektów uzyskiwanych przez dzieci/uczniów.

W szkole podstawowej dodano jeszcze: poznanie sposobów radzenia sobie ze stresem w pracy nauczyciela, aby uniknąć wypalenia zawodowego.

Z myślą o nauczycielach, aby wspierać uczniów i rodziców

W ramach realizacji RPW w Publicznym Przedszkolu w ZSP w Radwanicach zostały zorganizowane dla nauczycieli cztery trzygodzinne szkolenia z ekspertem w formie warsztatów o następującej tematyce:

- Podstawy efektywnej komunikacji w zespole nauczycieli;
- Jak przekuć opory w zespole nauczycieli w entuzjazm?
- Zespołowe planowanie pracy z uwzględnieniem potrzeb edukacyjnych każdego ucznia;
- Celowe wykorzystanie różnych metod pracy z uczniem.

W szkole podstawowej odbyły się warsztaty w tej samej liczbie i wymiarze godzin, choć z udziałem innego eksperta. Tematy pierwszego, drugiego i czwartego spotkania również się

powtórzyły, a trzecie z kolei zajęcia zostały poświęcone zagadnieniu: „Jak radzić sobie ze stresem w pracy nauczyciela, jak uniknąć wypalenia zawodowego?”.

Mimo że sformułowanie tematyki i treści form doskonalenia sugerowało troskę o nauczycieli, oczywiste było, że w efekcie nabywanie przez nich wiedzy i umiejętności ma posłużyć zaspokojeniu potrzeb edukacyjnych i szeroko rozumianemu rozwojowi uczniów.

Roczne plany wspomagania w obu placówkach realizowano konsekwentnie. Jako SORE czuwałam nad organizacją indywidualnych i grupowych konsultacji z ekspertami adresowanych do nauczycieli.

W przedszkolu odbyły się indywidualne spotkania o łącznym czasie trwania 15 godz. dydaktycznych. Nauczyciele z własnej inicjatywy skontaktowali się najpierw z rodzicami swoich wychowanków, aby jak najefektywniej wykorzystać czas spędzony z ekspertem. Tematyka wiodąca konsultacji obejmowała zagadnienia:

- efektywna komunikacja w zespole;
- wymiana informacji i doświadczeń nauczycieli w procesie wychowania oraz nauczania dziecka;
- analiza zespołowa trudnych pod względem wychowawczym sytuacji w codziennej pracy nauczycieli;
- współpraca w zakresie wprowadzania działań innowacyjnych w przedszkolu.

W szkole nauczyciele również konsultowali się indywidualnie z ekspertem łączny czas trwania konsultacji wyniósł 12 godzin. Poruszone zostały poniższe tematy:

- efektywna komunikacja w zespole nauczycieli;
- budowanie efektywnych relacji z rodzicami;
- praca nauczycieli w kontekście potrzeb dzieci;
- stosowanie efektywnych metod i technik w pracy z uczniem;
- zespołowe planowanie przedsięwzięć edukacyjnych.

Nauczyciele szkoły podstawowej z chęcią wzięli udział także w konsultacjach grupowych poświęconych komunikacji interpersonalnej w zespole oraz potrzebie szacunku i uznania.

W trakcie dwóch czterogodzinnych spotkań pojawiły się nieoczekiwane inicjatywy. Chcąc zaprezentować sposób oddziaływania na aktywność i kreatywność dzieci przez opowieści, ekspert odwołał się do założeń storytellingu³. Przytoczył własną historię, która uzasadniała korzystny wpływ ćwiczeń określanych jako tabata⁴ na zdrowie i smukłą sylwetkę. Uczestnicy poprosili o zademonstrowanie przykładowych ćwiczeń, a w efekcie o kolejne zagadnienie konsultacji – techniki relaksacyjne.

³ Więcej o storytellingu np. na: <https://www.edunews.pl/narzedzia-i-projekty/.../2341-wspolne-opowiesci-europy> [online, dostęp dn. 20.08.2018 r.].

⁴ TABATA, czyli interwałowy trening metaboliczny, http://wformie24.poradnikzdrowie.pl/zajecia-i-treningi/tabata-czyli-interwalowy-trening-metaboliczny-cwiczenia-tabata_41505.html [online, dostęp dn. 20.08.2018 r.].

Zbliżamy się do pomyślnego finału

Nauczyciele ZSP w Radwanicach uczestniczyli ponadto w spotkaniach konsultacyjnych z SORE poruszających następującą tematykę:

- Możliwe sposoby wdrażania w codziennej pracy nauczycieli wiedzy i umiejętności nabytych na szkoleniach;
- Omówienie innych działań w ramach współpracy w zespole nauczycielskim;
- Przedstawienie dokumentacji związanej z podsumowaniem udziału w projekcie „Nowa jakość systemu doskonalenia nauczycieli...”;
- Zebranie informacji dotyczących realizacji RPW oraz określenie rekomendacji w związku z zakończeniem przedsięwzięć.

Pod koniec realizacji procesu wspomagania gromadziłam dane o wdrażaniu nabytych przez nauczycieli umiejętności i opracowywałam sprawozdania z realizacji RPW. Z myślą o wzmacnianiu inicjatywności i kreatywności dzieci nauczyciele przedszkola prowadzili już od września do grudnia 2014 r. warsztaty psychologiczno-pedagogiczne dla rodziców i zajęcia organizujące czas wolny wychowankom we współpracy ze Stowarzyszeniem „Bliżej Siebie” oraz Gminną Biblioteką Publiczną w Radwanicach. Takie działania to przejawy inicjatyw nauczycieli podejmowanych w celu wskazania drogi dzieciom, tak aby rozwijały one umiejętności związane z szeroko pojętą twórczością. Na etapie kształcenia w przedszkolu należy bowiem otaczać je szczególną troską w sytuacjach nowych i nieznanych. W Radwanicach przedszkolaki niejednokrotnie miały okazję uczestniczyć w zajęciach pozwalających wejść w rolę odkrywcy. Tworzyły np. filtr, wykorzystując plastikową butelkę i pojemnik, gazę, kamyki, żwir i piasek, po czym dowiadywały się, jak uzdatnić wodę. Innym razem przyswajały treści prozdrowotne w formie ekspresji ruchowej, plastycznej i teatralnej w ramach innowacji programowej „Promocja zdrowia w przedszkolu”. W trakcie jej realizacji dzieci prezentowały się w kolorowych strojach, recytowały, śpiewały i tańczyły – po to, aby w atrakcyjnej formie przedstawić rówieśnikom, rodzicom i innym gościom zasady zdrowego odżywiania się, tworzyły również sukcesywnie piramidę żywienia. Zadaniem nauczycieli było przygotowanie małych artystów do rozmaitych prezentacji, dzieci natomiast musiały się odnaleźć w sytuacjach wymagających kontaktu z publicznością.

Konsultacje grupowe odbywały się w przedszkolu również w ramach pracy zespołowej nad przygotowaniem oraz organizacją imprez i uroczystości. Nauczyciele opracowali ponadto poradniki metodyczne zatytułowane:

1. *Rozwój osobowości nauczyciela jako podstawa efektywnej pracy z dziećmi.*
2. *Zachęcanie do współpracy w domu i w szkole.*

Uczestnicy procesu wspomagania ze szkoły podstawowej uczestniczyli w konsultacjach z SORE o podobnej tematyce. Pracując zespołowo nad organizacją imprez i uroczystości, także w ścisłej współpracy z PODM w Polkowicach, włączyli się w realizację wielu konkursów powiatowych, m.in.:

- VII Powiatowego Konkursu Języka Angielskiego,
- VII Powiatowego Konkursu Czytelniczego – „W zaczarowanym Świecie Narnii”,
- VI Powiatowego Biegu Na Orientację,
- I Powiatowego Konkursu Literacko-Fotograficznego „Nasze Legendy”,
- Powiatowego Konkursu „Mistrz Klawiatury”,
- Konkursu Powiatowego „Mistrz Matematyki”,
- Konkursu Powiatowego „Super Uczeń”.

Dzięki powyższym działaniom ZSP w Radwanicach otrzymał tytuł i statuetkę Partnera Roku 2014/2015 POPPPiDM w Polkowicach.

Motywowanie uczniów szkoły podstawowej do podejmowania inicjatyw i wykazywania się kreatywnością przejawiało się w ukierunkowywaniu przez nauczycieli pracy własnej dzieci nad przygotowaniem się do udziału np. w konkursach, przy czym niezbędne było zastosowanie metod aktywizujących procesy twórcze. Prezentacja poziomu wiedzy i umiejętności realizowała się już w indywidualnych lub zespołowych działaniach. Sukces uczniów potwierdzał fakt ścisłej współpracy z nauczycielami nad rozwijaniem potencjalnych uzdolnień. Tak więc szkoła w Radwanicach angażowała się w przedsięwzięcia mobilizujące dzieci i młodzież do prezentowania talentów. Przykładem był koncert „Juniorzy Seniorom”, w trakcie którego uczniowie dostarczyli pozytywnych wrażeń artystycznych swojej publiczności. Oprócz tego dzieci wspierały organizację konkursów powiatowych przeprowadzanych w szkole – czy to wykonując dekoracje, czy jako asystenci nauczycieli.

Podsumowanie

Prawdziwie inspirująca była realizacja procesu wspomagania w zaprezentowanych w niniejszym artykule przedszkolu i szkoły podstawowej. Nauczyciele niejednokrotnie ujawniali swoją chęć nabywania umiejętności, mając na celu prowadzenie działań w kierunku aktywizacji dzieci i wywierania korzystnego wpływu na rozwój ich kompetencji.

Biorąc pod uwagę realizację wskaźnika: „Podniesienie kompetencji dyrektorów szkół/przedszkoli w zakresie diagnozy potrzeb szkół/przedszkoli oraz zastosowania wniosków w obszarze doskonalenia” – w wyniku współpracy z dyrektorem ZSP w Radwanicach można było uznać, że:

- zaproponowany w projekcie „Nowa jakość systemu doskonalenia nauczycieli...” sposób diagnozowania oczekiwań nauczycieli dotyczący kształtowania kompetencji zawodowych został uznany za w pełni efektywny;
- w kolejnym roku szkolnym diagnoza potrzeb przedszkola i szkoły podstawowej będzie prowadzona według podobnych wyznaczników – wybór obszaru do wspomagania, przemyślany, spójny z opracowywanymi planami pracy sposób realizacji.